

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN (AB) GÜVENLİKÇİ GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇMEN
KARŞITLIĞI'NIN FEDERAL ALMANYA ÖZELİNDE İNCELENMESİ**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Gamze ALGÜN

Ankara, 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN (AB) GÜVENLİKÇİ GÖÇ POLİTİKALARI VE
GÖÇMEN KARŞITLIĞI'NIN FEDERAL ALMANYA ÖZELİNDE İNCELENMESİ**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Gamze ALGÜN

**Proje Danışmanı
Prof. Dr. Nilay KAYA ÇABUK**

Ankara, 2025

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DÖNEM PROJESİ DEĞERLENDİRME FORMU**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Enstitünüz İnsan İlişkileri Anabilim Dalı 24943913 numaralı tezsiz yüksek lisans öğrencisi Gamze ALGÜN'ün “Avrupa Birliği'nin (AB) güvenlikçi göç politikaları ve göçmen karşıtlığı'nın Federal Almanya özelinde incelenmesi” adlı (İngilizce Başlığı “An analysis of the European Union's (EU) security-oriented migration policies and anti-immigrant attitudes in the case of the Federal Republic of Germany”) tezsiz yüksek lisans dönem projesi tarafımda değerlendirilmiş olup,

BAŞARILI

BAŞARISIZ

bulunmuştur.

Dönem projesi danışmanı olarak, adı geçen öğrencinin notunun, dönem projesinin Enstitünüz Müdürlüğü'ne tesliminden önce Öğrenci İşleri Bilgi Sistemi'ne (OİBS) tarafımdan işlendiğini beyan ederim.

26/06/2025

Prof. Dr. Nilay KAYA ÇABUK

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Nilay Kaya ÇABUK danışmanlığında hazırladığım “**AVRUPA BİRLİĞİ’NİN (AB) GÜVENLİKÇİ GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇMEN KARŞITLIĞI’NIN FEDERAL ALMANYA ÖZELİNDE İNCELENMESİ (Ankara, 2025)**” adlı dönem projesindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

26.06.2025

Gamze ALGÜN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
GÖÇ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	4
2.1. Göç Tanımı	6
2.2. Göçün Tarihsel Gelişimi	8
2.3. Küreselleşme, Çok Kültürlülük ve Ulusal Kimlikler	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	12
AVRUPA BİRLİĞİ’NİN (AB) GÖÇ POLİTİKALARI	12
3.1. AB’nin Ortak Göç Politikaları Oluşturma Girişimlerinin Tarihsel Gelişimi	12
3.2. Avrupa Tek Senedi ve Schengen Anlaşması	13
3.3. Maasticht Antlaşması ve Amsterdam Antlaşması.....	15
3.4. AB’nin Göç Politikası Bağlamında Üçüncü Ülkelerle İşbirliği.....	16
3.5. Almanya’nın Göç Politikası ve Türk Göçmenler	17
3.6. Almanya’nın AB’nin Ortak Göçmen Politikasına Uyumu ve Güncel Mevzuatı	20
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	22
GÖÇMEN KARŞITLIĞI VE YABANCI DÜŞMANLIĞI	22
4.1. Küresel Düzeyde Göçmen Karşıtlığına Yolaçan Gelişmeler	22

4.2. AB Ülkelerinde Göçmen Karşıtlığı ve İslamofobi.....	24
4.3. Federal Almanya’da Türk Göçmenlere Yönelik Yabancı Düşmanlığı	27
SONUÇ	29
KAYNAKÇA.....	33
ÖZET	35
ABSTRACT	37

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) küreselleşmenin gelişmekte olan ülkeler üzerinde yarattığı çekim etkisi ve 1990'lı yıllardan itibaren başlayan bölgesel çatışma ve savaşlar nedeniyle kitlesel göç hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Halen üye sayısı 27 ülke olan AB'nin büyük bir coğrafi alanı kapsaması ve ulusüstü (supranational) bir nitelik taşısa da, Birlik içinde ortak bir göçmen politikası oluşturmasını güçleştirmiştir.

Bu çalışmada, AB'nin, kitlesel göç hareketlerinin güvenlik mülahazalarını arttırmasıyla şekillenen göç politikaları ve AB içinde en fazla göçmen bulduran Almanya'nın göç politikaları konusundaki yetkinliği gittikçe yükselen göçmen karşıtlığı çerçevesinde incelenmiştir.

AB, bölgesel çatışmalardan kaçan göçmenleri sınırlarının dışında tutmak için uyguladığı sert önlemleri ve zaman zaman sığınmacılara yönelik insan hakları ihlalleri içeren uygulamaları nedeniyle eleştirilmektedir. Bu uygulamaların esasen savunduğu kuruluş değerleriyle çeliştiği ifade edilmektedir.

Öte yandan, 1990'lı yıllardan itibaren artış eğilimi gösteren kitlesel göç hareketleri, AB'de ve 2000'li yıllardan sonra kendini bir göç ülkesi ilan eden Almanya'da göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığının artmasının da hızlandırıcı faktörü olmuştur. AB ülkelerinde ve Almanya'da aşırı sağ partilerin popülist söylemlerinde göçmenler ve sığınmacıların yasal haklarını kısıtlama, vatandaşlık elde etmelerini güçleştirme gibi vaatlerin yer alması özellikle 1960'lı yıllardan beri Almanya'da bulunan ve halihazırda ayrımcı uygulamalarla karşılaşan Türk toplumunu da olumsuz açıdan etkilemiştir.

Almanya'da son dönemlerde aşırı sağ (ultranationalist) eğilimli partilerin oy oranlarının artması ve göçmenleri hedef alan olumsuz siyasi söylemleri yaklaşık 65 yıldır Almanya'da yaşayan pek çok açıdan ayrımcı uygulamalarla mücadele eden Türk kökenli göçmenlerin, siyasi gelişmelerle artan kitlesel göç hareketlerinin etkileriyle incelenmesi göçmen karşıtlığının geldiği düzeyin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın amacı, önemi, çalışma yöntemine ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır. İkinci bölümünde kısa kavramsal giriş ve göç tanımı yer almaktadır. Bu bölümde, göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, düzensiz göç gibi kavramların tanımlarına yer verilmiş ve ardından da çokkültürlülük kavramına değinilmiştir. Üçüncü bölümde, Avrupa Birliği'nin göç mevzuatındaki belli başlı hukuki düzenlemeleri ve anlaşma/antlaşmalarına atıfta bulunmaktadır. Üçüncü bölümde yer verilen hukuki metinler; Avrupa Tek Senedi, Schengen Anlaşması, Maastricht, Amsterdam ve Lizbon Antlaşmalarıdır. Topluluk içerisinde, işçilerin serbest dolaşımı, üçüncü ülke göçmen vatandaşlarının göçmen politikası oluşturma sürecine dahil edilmesi gibi nedenlerle bu düzenlemelere yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca, Almanya'nın göçmen politikasının şekillenmesinde oldukça önemli bir yeri olan Türk göçmenlerin, Almanya'da önce işgücü anlaşmalarıyla konuk işçi olarak gelmeleri, ardından vatandaş olmalarına kadar geçen tarihsel süreçteki mevzuat hakkında özlü bilgiler vardır. Dördüncü bölümde, göçmen karşıtlığına yol açan önemli siyasi gelişmeler, İslamofobi ve Almanya'da Türk göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığı işlenmiştir.

1.1. Araştırmanın Konusu

1960'lı yıllardan itibaren AB'de ve Almanya'daki göç mevzuatının evrilmesi ne yönde olmuştur? 1990'lı yıllardan itibaren başlayan kitlesel göç hareketleri ve siyasi gelişmelerin AB'nin göç politikalarını nasıl etkilediği, özellikle Müslüman ve AB'üyesi olmayan üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik göçmen karşıtlığını nasıl etkilemiştir? Önümüzdeki dönemde AB ülkelerinde ve Almanya'da özellikle Müslüman göçmenlere yönelik ayrımcılık ve ırkçı saldırılar karşılık bulmaya devam edecek midir? Özetle, küreselleşme ve siyasi gelişmelerle uluslararası gündemde çok önemli bir yeri olan Müslüman ve üçüncü ülke vatandaşı göçmen karşıtlığının önlenmesine yönelik nasıl bir politika izlenmesi gereklidir? soruları tarihsel süreç içinde incelenerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı AB'nin giderek güvenlik odaklı hale dönüşen göç politikalarını, önemli bir ekonomik güç ve AB ülkesi olan aynı zamanda hatırısayılır bir göçmen nüfusuna sahip Almanya'da nasıl bir süreç izlediğini incelemektir. Araştırma, Avrupa ülkelerinin II.Dünya savaşından sonra işgücü anlaşmalarıyla ithal ettiği göçmenlere karşı göç politikasının

nasıl dışsallaştırmaya dönüştürdüğünü, yakın tarihsel süreç içinde incelemekte ve artan göçmen karşılığını etkileyen faktörleri Almanya örneğinde analiz etmektedir. Bu çalışma göç çalışmalarına Almanya örneğini inceleyerek güncel bir analiz olarak katkı sunması bakımından önem taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemidir. Bu çalışmada veriler edilen döküman analizi yapılarak elde edilmiştir. Yararlanılan dökümanlardaki mesaj ile içeriğinin analizi yapılmış, dökümandaki verileri çağdaş bağlamda geliştirmek ve bir anlamda güncel durum tespiti ile geleceğe yönelik çıkarımda bulunmak niyeti taşınmıştır. AB'nin göç politikalarının yeterliliğini Almanya'daki Türk kökenli göçmenler üzerinden yorumlamaya dayanan bir araştırma deseni uygulanmıştır. Verilerin incelenmesi ve yorumlanmasına dayanan nitel araştırma tekniği uygulanmıştır.

Kitaplar, süreli yayın, tez ve makaleler yanı sıra T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın, Yurtdışı Türkler Başkanlığı'nın ve Uluslararası Göç Örgütü'nün resmi-web sitelerinden de yararlanılmıştır. Ayrıca Almanya Federal Göç Mülteci Dairesi'nin (BAMF) istatistik verileri ile bazı haber kaynakları da kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Göç, insanlık tarihinde her zaman var olmuş ve tarihin akışını etkilemiştir. Göç hareketlerinin hem göç alan hem göç veren ülkeler için ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel etkileri bulunmaktadır. Avrupa Birliği, kuruluşundan bu yana üye ülkeler arasında serbest dolaşımı teşvik eden bir yapı olmasına rağmen, özellikle 21.yüzyılda artan düzensiz göç hareketleri ve güvenlik kaygıları nedeniyle artan bir şekilde güvenlikçi bir göç politikası benimsemektedir. Bu güvenlikçi yaklaşım, sınır kontrollerinin artırılması, yasadışı göçle mücadele önlemlerinin genişletilmesi ve göçmenlerin entegrasyonuna yönelik daha kısıtlayıcı politikaların uygulanması şeklinde kendini göstermektedir. Bu durum, AB üyesi ülkelerdeki göçmen karşıtlığının yükselmesine de zemin hazırlamaktadır.

Bu çalışma, AB'nin güvenlikçi göç politikalarının ve artan göçmen karşıtlığının Almanya ve bu ülkeye uzun yıllardır önemli katkılar sunan Türk işçilerini nasıl etkilediğine de değinerek incelemeyi amaçlamaktadır. Almanya, Avrupa'nın güçlü ekonomisi ve önemli bir göçmen nüfusuna sahip ülkesi olarak bu analizin merkezinde yer almaktadır. Türk işçiler ise, Almanya'ya yönelik işgücü göçünün erken dönemlerinden itibaren ülkenin ekonomik ve sosyal yapısında önemli bir rol oynamışlardır. Ayrıca, Türk kökenli azınlık olarak halihazırda yaklaşık 3,5 milyon bir nüfusla Almanya'da en büyük bir yabancı topluluk olarak varlıklarını sürdürmeleri nedeniyle özel önem taşımaktadırlar.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, özellikle de Avrupa'da yasal düzenlemelerle çalışma saatlerinin indirilmesi, iki kutuplu bir dünya düzeninin oluşmasıyla doğu blokunda kalan ülkelerden işgücü ithali yapılamaması ve sanayisi gelişmiş ancak savaş nedeniyle demografik açıdan ucuz işgücü ihtiyacı olan Avrupa ülkelerinin emek yoğun ülkelere işgücü talep etmeleri sonucunu doğurmuştur. Avrupa ülkelerine işgücü anlaşmalarıyla gelen ekonomik göçmenlerin kısa süreli kalmaları öngörülmüş olmakla birlikte, “konuk işçiler” 1970’li yıllardan itibaren küresel ekonomik sıkıntılar nedeniyle uygulamaya konulan kısıtlayıcı düzenlemelere rağmen ülkelere dönmeyerek kalıcı olmuşlardır. Gittikleri ülkelerde anavatanlarına geri dönmeyen göçmenler buldukları ülkelerde zamanla sosyal ve kültürel yapılarında değişiklikler meydana getirmişler, hatta toplumdan ayrışarak “getto-etnik semt”ler

oluşturmuşlardır. Göçmen alan ülkeler, göçmen nüfusunun artmasıyla birtakım sosyal ve kamusal politikalarla göçmenleri topluma uyumlaştırmaya çalışmışlardır.

Almanya ekonomik göçmenlerin “geçici” ikametlerinin kalıcı hale geldiği Avrupa Birliği içindeki en iyi örneklerden biridir. Türkiye’den Almanya’ya giden ekonomik göçmenler hem Almanya’nın hem de Avrupa Topluluğu’nun (ileriki tarihlerde AB’nin) ekonomik geleceği bakımından bir ilişki yaratmıştır.

Öte yandan, AB’nin kuruluşundan itibaren üye sayısının artması topluluğun zamanla ekonomik yapısını koruyarak, siyasi birliğe ve uluslarüstü (federalist) bir yapıya doğru evrilmesine neden olmuştur. Topluluğun genişlemesi ve değişimi göçmen politikalarına da yansımıştır. Bu çalışmada, Avrupa Birliği kendi bünyesinde başarılı ve etkin bir göçmen politikası oluşturabilmiş midir? Almanya’nın göçmen mevzuatı ne ölçüde AB mevzuatıyla uyumludur? AB’nin ve Almanya’nın göçmen politikaları 2001’den itibaren uluslararası gündemi değiştiren siyasal gelişmeler çerçevesinde yeterli ve etkili olmuş mudur? AB’nin göç politikaları düzensiz göç hareketleri karşısında güvenlikleştirme odaklı olmasının göçmen karşıtlığının artmasını ne ölçüde etkilemiştir? Sorularının yanıtları incelenerek önümüzdeki dönemde göçmen politikasının başarıya ulaşması için çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Sonuç olarak, bir yandan, daha önceki tarihlerde gelen ve hala günümüzde göçmenlerin entegrasyon sorunları buldukları ülkelerde ortadan kalkmamışken, diğer yandan her yıl çok sayıda göçmen ve sığınmacı AB sınırlarından geçmeye çalışmaktadır. Bu durum göçmen sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Öncelikle varolan göçmenlerin buldukları topluma entegrasyonu hem Birlik kapsamında hem de Almanya’da politika oluşturma sürecinde önemszenmesi gereken konudur, Ayrıca, AB ülkelerinde yaşayan göçmenlerin büyük çoğunluğunu üye olmayan üçüncü ülke vatandaşlarının oluşturması sebebiyle, üçüncü ülkelerle işbirliği politikalarının etkili kılınabilmesi gereklidir. AB ülkeleri ve Almanya nüfusunun yaşlanması ve artmaması nedeniyle, genç ve kalifiye nüfusa ihtiyaç duymaktadır. Almanya göç politikasını nitelikli genç göçmen ithaline yöneltmiştir. AB’de ve Almanya’da bulunan göçmen gruplarının başarılı politikalarla uyum süreçlerini kolaylaştırmanın yolu, göçmen karşıtlığına karşı önlemler almak, vatandaşlık süreçlerini güçleştirmemek ve çok kültürlülük anlayışını benimsetmekten geçmektedir.

2.1. Göç Tanımı

Göç, tarihin en eski devirlerinden itibaren varolan ve önemli etkiler yaratan bir olgudur. Göçlerin ve kitlesel insan hareketliliğinin göçalan ve göçveren ülkeler bakımından siyasi, sosyal, kültürel ekonomik ve demografik yapılarında değişiklere neden olduğunu görüyoruz. Türk Dil Kurumuna göre göç, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Göç Terimleri Sözlüğünde ise göçü “Uluslararası sınırı geçerek devlet içinde; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dahildir” olarak tanımlamaktadır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013;s. 35-36).

Göçmen kelimesinin üzerinde uzlaşılan tanımı bulunmamaktadır, Birleşmiş Milletler’e göre, “Statüsü zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş olması, göç sebebi ve şekline bakılmaksızın mutad yerleşiminden ülke içi ya da dışına yerleşmek amacıyla taşınan kişiler” olarak tanımlanmaktadır (Argüç M.2024 s.84).

Göç eylemi, aynı ülkenin sınırları içinde olabildiği gibi (iç göç), sınırlar arası hatta kıtalararası olabilir (dış göç). Göç eylemi nedenlerine göre de sınıflandırılabilir; savaş, doğal afetler, salgın hastalıkların neden olduğu kişilerin kendi topraklarını terketmeye mecbur olduğu zorunlu göç veya daha iyi hayat yaşama arzusunu sağlamak gibi ekonomik ve iyi bir eğitim görmek, formasyon almak gibi nedenlerle gerçekleştiriliyorsa gönüllü göç olarak adlandırılmaktadır.

Ian Chambers’e göre, ise hareket ve göç, “Afrika’dan Amerika’ya, kırsaldan kente, eski sömürgelerden, metropellere karmaşık bir dönüşümü içermektedir. Hareket ve göç kişileri sadece coğrafi düzlemlere yöneltmekle kalmaz aynı zamanda, yeni kültürel oluşumlara da bir açı ve perspektif’ kazandırmaktadır (Chambers I, 2005 s.43).

Göç, yasal olup olmasına göre de sınıflandırılır, yasal göçler düzenli, yasal olmayan yollarla ülkelere giriş yapılmasına düzensiz göç olarak değerlendirilmektedir. Düzensiz göç özellikle küreselleşmeyle birlikte sıklıkla dile getirilen asimetrik tehditler arasında kabul edilmektedir. Göçün güvenlikle ilişkilendirilmesi düzensiz göç üzerinden yapılmaktadır. IOM Göç Terimleri

Sözlüğü’nde düzensiz göç (irregular immigration) gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler olarak tanımlanmaktadır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü, 2013 s.26).

Göç işlemini gerçekleştiren birey açısından daha geniş bir sınıflandırma mevcuttur. Göç olgusunun tarih içindeki gelişimiyle “göçmen”, “mülteci” ve “sığınmacı” gibi sınıflandırmalar sözkonusu olmuştur.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi 71/A-2. maddesinde mülteciyi “Vatandaşı olduğu devletin ülkesinde meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” şeklinde tarif etmektedir (Demir N., 2022 s.12). Mülteci (refugee) ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişiye başka bir devlet tarafından verilen siyasi ve ekonomik hakları içeren bir çeşit koruma anlamına gelmektedir.

Sığınmacı (Asylum seeker), ülkesinden ayrıлып başka bir ülkeden siyasi sığınma talebinde bulunan ancak bu talebi henüz gerçekleşmemiş kişidir. IOM Göç Terimleri Sözlüğü’nde “zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (IOM Göç Terimleri Sözlüğü,2013; s. 74).

Mülteci ile sığınmacı arasındaki temel fark, mülteci yasal yollarla ülkeye giriş yaptığı için sınırdışı edilemez. Sığınmacı ise yasal olmayan yollardan girdiyse ve ülkenin göç mevzuatın uygun değilse sınırdışı edilebilir ancak can güvenliği ve zulme uğrama riski var ise geldiği ülkeye geri gönderilmesi (geri göndermeme ilkesi-non-refoulement) sözkonusu değildir.

Göç konusundaki değinilmesi gereken diğer bir kavram da diasporadır. Diaspora, Türk Dil Kurumu sözlüğünde;

“1. Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer,

2. Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu, kopuntu,

3. Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelerde yerleşen kolları, kopuntu.”

olarak tanımlanan diaspora kelimesi, Latince “saçılmak, tamamen yayılmak,” anlamına geldiği belirtilmektedir.

Önceleri zorunlu sürgün sonucu yurdundan ayrılmış topluluklar için kullanılan diaspora kavramı günümüzde, göçmenler için de kullanılmaya başlandığına tanık olunmaktadır. Kavramsal bir bütünlük göstermesi bağlamında, diasporanın özellikleri açıklanırken literatürde vurgu yapılan özellikler; iki yada daha fazla yere (bölgeye) dağılım, ortak bir anavatan mitolojisi, göç edilen ülkeden yabacılışma, anavatanına dönme arzusu, anavatanla devam eden ilişkilerdir.

2.2. Göçün Tarihsel Gelişimi

Tarihin ilk dönemlerinden beri varolan göç olgusu pek çok kez önemli değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Sanayileşme süreciyle göç hareketleri ivme kazanmış, sömüğe kaynaklarını kullanan Avrupa ülkeleri az gelişmiş emek yoğun ülkelere göç almaya başlamışlardır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da oluşan iki kutuplu ideolojik düzen, demografik ihtiyaçlar ve çalışma sürelerinin yeniden düzenlenmesi gibi nedenler işgücü göçü hareketlerini hızlandırmıştır. Avrupa ülkeleri özellikle Almanya, Fransa, Belçika ve Hollanda diğer Avrupa ülkelerinden olan göçmen alımlarına Türkiye, Akdeniz bölgesindeki ülkeler ile eski sömürgelerini dahil etmişler ve göç aldıkları coğrafi alanı büyütmüşlerdir. Avrupa’daki işçi göçü sanayileşme sürecine olumlu etkilemiş ve Avrupa’nın büyük bir ekonomik güce ulaşmasına katkı sağlamıştır.

Göç hareketleri, sadece ekonomik nedenlerle ve gönüllü olarak gerçekleşmemiştir. Savaş, salgın hastalık ve siyasi gelişmelerde zorunlu yer değiştirmelere zemin hazırlamıştır. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Milletler Cemiyeti içerisinde Mülteci Yüksek Komiseri kurularak zorunlu göç ilk defa uluslararası hukukta yer bulmaya başlamış ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (1951) ve Ek Protokol (1967) yoluyla da BM merkezli modern uluslararası hukuk içerisinde önemli bir yer edinmiştir. Soğuk Savaş döneminde Doğu-Batı eksenli yaşanan ideolojik gerilim zorunlu göçün de bu çerçevede şekillenmesine sebep olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında yaşanan neoliberal küreselleşmeyle artan Kuzey-Güney (zengin-fakir) ülkeleri arasındaki uçurum zorunlu göçün oluş ve coğrafi yönelim sebeplerini de yeniden şekillendirmiştir. Küreselleşen dünyada zorunlu göç, istikrarsız ve fakir güney ülkelerinden istikrarlı ve zengin kuzey ülkelerine doğru yönelmiştir (Kaplan Y. 2022 s.24).

Küreselleşmeyle birlikte hız kazanan ve farklılaşan göç olgusu günümüzde uluslararası gündemin önemli bir konusu olmuştur. BM’e bağlı Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’un yayımladığı 2024 yılı Dünya Göç Raporu’nda, dünyada 281 milyon göçmen bulunduğunu,

çatışma, şiddet, doğal afet ve diğer nedenlerle yerinden edilen kişi sayısının 117 milyonla tarihteki en yüksek rakama ulaştığını açıklamıştır. Raporda ayrıca, 2023 yılına kadar çoğu savaş ve şiddet nedeniyle yerinden edilen 75,9 milyon kişinin ülke içinde yer değiştirdiğine dikkat çekilerek çatışmalardan en çok etkilenen ülkelerin Ukrayna, Filistin, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Myanmar ve Etiyopya olduğu vurgulanmaktadır¹

Günümüzde en fazla mülteci ve sığınmacı bulunduran ülkelerden biri de Aralık 2023 itibarıyla 4,6 milyon kişi ile Türkiye'dir.² İlk on ülke arasında yer alan tek Avrupa ülkesi, Almanya olarak karşımıza çıkmaktadır. "Bunun yanında her ne kadar teknolojinin gelişmesi ile birlikte düzensiz göç rotalarını tespit etmek kolaylaşsa da, düzensiz göçlerin yapısı gereği tespitinin ve net verilerin elde edilebilmesinin halen zor olduğu kabul edilmektedir" (Türkalp M., 2023 s. 31).

2.3. Küreselleşme, Çok Kültürlülük ve Ulusal Kimlikler

"Kimlik" günümüzde yeniden anlamlandırılan ve yorumlanan bir olgudur. Bireylerin kendilerini bir etnik gruba ait hissetmeleri, nesilden nesile aktarılan ortak kültürel miras, tarihsel deneyimler, coğrafi bağlar ve sosyal etkileşimler aracılığıyla şekillenmektedir. Birey içine doğduğu ait eve toplum tarafından kimliği belirlenmektedir. Bununla birlikte, kişinin doğduğu andan itibaren toplumun mevcut değer, inanç ve yaşam biçimini benimseyebilir, onaylamayabilir veya farklı yorumlayabilir. Bireyin kendisine atfedilen kimliği kabul etmesi de önem taşımaktadır. Kimliğin oluşumunda tarihsel süreç önemli bir etmendir. Kimlik dinamik bir kavramdır ve zamanla farklı yorumlarla tanımlanabilmektedir

1990'lara kadar uluslararası sistemde en etkili aktör olan ulus devlette ırk (etnik köken), din ve dil, gibi unsurlar kimliğin oluşumunda başat rol üstlenmiştir. 1990 sonrası ve 2000'lerde küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerle sınırlar adeta yokolmuş, insan hareketliliği ve düzensiz göçler hızlanmıştır. Modernizm ve postmodernizmle ulus devletin homojenliği ortadan kalkmış, ülkeler barındırdıkları etnik ve göçmen azınlıklar için çokkültürlülük ile farklılıkları kabul etmeyi dillendirmeye başlamışlardır.

Kültürel gelenekler, örf ve adetler, etnik kimliğin sürdürülmesini ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Aile bireyleri ve eğitim kurumları aracılığıyla aktarılan gelenekler,

¹ (Bknz. <https://umhd.org.tr//page/uluslararası-goc-orgutu-dunya-goc-raporu-nu-yayinladi-/8816>).

²

[https://www.bbc.com/turkce/articles/cx88r7g5020o#:~:text=D%C3%BCnya%20genelinde%20en%20fazla%20m%C3%BClteci,0%20milyon%20m%C3%BClteci\)%20takip%20ediyor.](https://www.bbc.com/turkce/articles/cx88r7g5020o#:~:text=D%C3%BCnya%20genelinde%20en%20fazla%20m%C3%BClteci,0%20milyon%20m%C3%BClteci)%20takip%20ediyor.)

ritüeller ve hikayeler, genç nesillerin etnik kimlikleriyle bağ kurmalarına yardımcı olmaktadır. Özellikle diasporada yaşayan etnik gruplar için kültürel özelliklerinin korunması ve yaşatılması, kimliklerini koruma ve aidiyet duygularını sürdürme açısından büyük önem taşıdığına tanık olunabilmektedir.

Göç hareketliliğinin artması kültürleşme süreçlerinde göçmenlerin genel olarak kültürel kimlik ve aidiyet duygularında meydana gelen değişiklikler özetle dört şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki, göçmenin bulunduğu ülkenin kültürünü benimsemesi ve özümsemesi anlamına gelen, göçmenlere yönelik dayatılan tek bir kimlik altında “eritmeye-melting pot” kültürleşme stratejisidir. Amerika Birleşik Devletlerindeki uygulamalar buna bir örnek teşkil etmektedir. Öte yandan göçmen geldiği ülkenin hakim kültürünü benimsemeyip, sınırlı düzeyde etkileşim içindeyse, toplumdan kendini ayırıştırarak miras kültürünü (geldiği ülke kültürünü) yaşamaya çalıştığındaki strateji ayrımcılık (segregation) olarak adlandırılmaktadır. Bu iki yaklaşımı da benimsemeyen göçmen birey ne miras kültürünü korur ne de bulunduğu ülkenin kültürüne ilgi duymaz ve kendini her iki kültüre de yabancı hissederse, bireyin davranışı aykırılık-marjinallik olarak tanımlanmaktadır. Göçmen birey hem kendi kültürünü korur hem de yaşadığı toplumla düzenli etkileşim halinde olursa çok kültürlülük tercih edilmiş olmaktadır.

Küreselleşmenin genellikle ekonomik, politik ve sosyal sonuçlarının etkisi ön plana çıkarılmaktadır. Bu etkilerin yanısıra küreselleşmenin kültürel etkisi de çok önem taşımaktadır. Göçmenler gittikleri ülkenin demografik, ekonomik ve kültürel yapısını değiştirmişler, farklı kimlikleriyle yerel halk ile birarada yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmışlardır. Göç alan ülkelerde farklı kimliklerle birarada yaşama durumu “çok kültürlülük” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Çok kültürlüğün uygulanışında göç alan ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Çok kültürlüğü en iyi uygulayan ülkeler olarak Kanada ve İsviçre gösterilmektedir. Bazı ülkelerde ise farklılıkların tehdit olarak algılandığı milliyetçiliğin yükseldiği, göçmen veya azınlıklara karşı ırkçı yaklaşımların arttığına şahit olunmaktadır.

Göçmenlerin buldukları topluma aidiyet duygularını güçlendirmeleri yasal olarak yurttaşlığa geçtiklerinde sözkonusu olmaktadır. Ülkelerin yerel düzeyde ve ülke genelindeki politikaların karar verme süreçlerine göçmenlerin dahil edilmesi bağlılıklarını güçlendirmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları toplumun kimliğini benimsemesi ve uyum sağlaması uygulanan

politikalarda sözsahibi olabilmeleri, yerel koşulların uygunluğu ve başarılı uyum programlarıyla desteklemeleriyle ilişkilidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN (AB) GÖÇ POLİTİKALARI

3.1. AB'nin Ortak Göç Politikaları Oluşturma Girişimlerinin Tarihsel Gelişimi

AB'nin göç politikası, başlangıçta üye ülkeler arasındaki işgücü hareketliliğini kolaylaştırmaya odaklanmış, özellikle 1945-1968 arasındaki dönem açık kapı politikası olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde Avrupa ülkeleri ekonomik refahlarına katkı sağlayacak vasıfsız işçileri ülkelere çekmek için anılan politikayı izlemişler, ancak işçilerin topluma uyum sorunları ortaya çıkmıştır. 1960'lı yılların sonunda başgösteren ekonomik sorunlar ve 1974 petrol amborgosunun yarattığı sıkıntılar nedeniyle göçmen alımlarına sınırlandırma getirilmiştir. Bu dönemde geçici olarak kalacağı değerlendirilen ekonomik göçmenlerin ülkelere dönmeyip yanlarına ailelerini getirip buldukları ülkelerin demografik yapılarında değişikliklere neden olduğu söylenmektedir. 1980'li yıllar siyasi amaçlı bireysel sığınma başvurularının dünya genelinde yükselişe geçtiği dönem olarak nitelendirilmektedir.

2000'li yıllarda göç olgusu küresel olaylar, demografik değişimler ve güvenlik endişeleri gibi faktörlerin etkisiyle önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Özellikle, 11 Eylül saldırıları, bölgesel savaşlar, Suriye iç savaşı ve 2015 mülteci krizi AB'nin göçü bir çeşit alıılmamış bir tehdit olarak algılamasına ve daha temkinli bir yaklaşım benimsemesine yol açmıştır. Bu güvenlikçi politikaların temel unsurları sınır yönetimi ve kontrollerinin artırılması, düzensiz göçle mücadele, vize rejimlerinin sıkılaştırılması, entegrasyon politikalarında güvenlikçi unsurların eklenmesi (dil kursları, vatandaşlık sınavlarında güvenlik endişeleri ön planda tutulmaya başlanmıştır), veri toplama ve paylaşımının yaygınlaşması olarak özetlenebilir.

AB'nin tarihsel gelişimine bakıldığında 1950'de Schuman Deklerasyonu ile başlayan ve 1951'de Avrupa Kömür Çelik Topluluğu olarak altı üyeyle kurulan örgüt, 1993'te Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle Avrupa Birliği olarak bugünkü yapısı oluşmuştur. AB'nin göç politikalarının yasal zeminde ilerlemeye başlaması 1987'de Avrupa Tek Senedi, topluluk

içinde malların, kişilerin ve sermayenin dolaşımını sağlamayı hedeflediğinden, “göç” konusu dolaylı olarak ancak üye ülke vatandaşlarının serbestçe dolaşımın sağlanmasını öngörüyordu.

AB üyesi ülkelerinin siyasi liderleri uzun yıllar ortak göç politikası oluşturma ve göçmenleri yaşadıkları topluma uyum sağlamalarını kolaylaştıracak sosyal programları uygulamak yerine, ülkelerinin göç ülkesi olmadığını ısrarla dile getirmişlerdir. Ayrıca, AB üyesi devletlerin aşırı sağda yer alan partiler oy oranlarını arttırabilmek için göçmenler üzerinden popülist söylemler geliştirmişlerdir. Almanya örneğinden de açıklanmaya çalışılırsa, göçmenler üzerinde kısıtlayıcı politikalar geliştirilmiştir.

Öte yandan, AB'nin istatistiklerinde AB üyesi ülkelerde yaşayan en fazla vatandaşı olmayan yabancıyı barındıran ülkelerin Almanya, İtalya, Fransa ve İspanya olduğu görülmektedir. 2023 Eurostat verilerine göre, AB üyesi olmayan ülkelere bir yılda toplam 4.3 milyon göç almıştır (Bu sayı bazı ülkeler için geçici koruma altında olan sığınmacıları ve/veya Ukrayna'dan gelen mültecileri içermemektedir).³ Birlik içinde göçmen nüfusunun en çok yoğunlaştığı ülkeler Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'dır. Almanya Federal İstatistik Ofisi, ülkede 31.12.2024 itibarıyla 14.061.640 yabancı nüfus bulunduğunu ve bu sayının içinde 1.544.480 Türk vatandaşı (çifte vatandaş ve Türk kökenlileri içermemektedir) olduğunu açıklamıştır.⁴

3.2. Avrupa Tek Senedi ve Schengen Anlaşması

Bu bölümde, özellikle Avrupa Birliği'nin göç politikalarında önemli yer tutan temel hukuki metinler, anlaşmalar ve çalışmalara yer verilmeye çalışılmıştır. AB ülkelerinin ortak kabul ettiği ve bu sebeple ortak göç politikalarını belirleyen ilk metin olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. BM tarafından yapılan bu sözleşmede mültecilerin hakları ve geri göndermeme ilkesi gibi konular yer alırken, AB bu sözleşmeyi 1967 yılında iç hukuku için bağlayıcı şekilde yerleştirmiştir (Türkalp M., 2023 s. 52).

Avrupa Birliği, ortak göçmen politikasında en belirleyici ilk adımlar Avrupa Tek Senedi ve Schengen Anlaşması ile atılmıştır. Avrupa Tek Senediyle üye ülkeler arasında serbest dolaşım ve ekonomik gücünün artırılması amaçlanmıştır, Schengen Anlaşması topluluğun dış sınırların belirlenmesi ve korunmasına yöneliktir. Tek Senedin imzalanmasıyla arzulanan hedef topluluk

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250328-2>

⁴ <https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration-Integration/Tables/nowcast-foreigner-citizenship-time-series.html>

içinde hareketliliği artırarak seyahat ve çalışma özgürlüğünün üye ülke vatandaşlarına verilmesiydi. 1985'te imzalanan 1995 yılında yürürlüğe giren Schengen Anlaşması ile üye ülkeler arasında sınırların kalkması, ikinci olarak ise; Amsterdam Anlaşması (1997) ile Birliğin göçe ilişkin ortak politikaları oluşturulmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği'nin göç politikasına yönelik başka önemli bir yasal düzenleme Maastricht Antlaşması ile kurulan Göç Özel Grubu'dur.

Avrupa Tek Senedi, 17 Şubat 1986'da Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, Lüksemburg ve Portekiz tarafından, 28 Şubat 1986'da ise Danimarka, İtalya ve Yunanistan tarafından imzalanmıştır. 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi ile Avrupa Topluluklarını kuran Antlaşmalar kapsamlı bir biçimde değişikliğe uğramıştır.⁵

AB üyesi olmayan ülke göçmenlerinin entegrasyonunun önündeki engeller daha ileri tarihlerde imzalanan anlaşma ve antlaşmalarla giderilmeye çalışılmıştır. Avrupa Tek senedi ile göç ve sığınma politikaları üretme çabasıyla ortaya çıkmıştır, ancak üye ülke vatandaşlarının hakları belirlenirken, üye olmayan ülkelerin göç ve sığınma hakları belirsiz bırakılmıştır. Avrupa Tek Senedi üye ülke göçmenlerinin ulusal sınırları geçerken uygulanan sınırların kaldırılmasını öngörmekteydi.

Avrupa Tek Senedi ile topluluk içinde üye ülke vatandaşlarına hareket serbestliği tanınması aynı zamanda güvenlik değerlendirmelerini gerektirmiş ve ayrıca Schengen Anlaşması'yla dış sınırların kontrolü, vize ve iltica prosedürleri konusunda ortak bir politika izlenmesinin zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Topluluk üyelerince 1970'lerden itibaren misafir işçilerin aile üyelerini yanlarına almalarıyla nüfuslarının artması ve sosyal sistemlerden faydalanmalarını kendileri için ekonomik açıdan çok da istenmeyen bir gelişme olarak algılamaya başlamışlardır.

Avrupa Birliği'nin göç politikalarında belirleyici olan "dışsallaştırma" Schengen Anlaşması'yla başlamıştır. Dışsallaştırma göç yönetiminin topluluk içinde yapılması, göç hareketlerinin ise sınırların dışına itilerek kontrol edilmesidir.

5 https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html

3.3. Maastricht Antlaşması ve Amsterdam Antlaşması

Maastricht ve Amsterdam Anlaşmaları, Avrupa Birliği'nin göç politikalarının belirlenmesinde önem taşımaktadır. Bu iki anlaşma, göç konusunu üye devletlerin ulusal yetki alanından çıkararak ortak birlik politikası oluşturulması yönünde atılan ilk adımlardır. 1990 yılında imzalanan ve 1997 yılında işlerlik kazanan Dublin Sözleşmesi de iltica konusunda yetkili ülkenin belirlenmesini sağlayan bir sistem oluşturulmasını sağlamıştır.

1992'de imzalanan, 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşmasıyla, Avrupa Ekonomik Topluluğu Avrupa Birliği adını almış, göç ile sığınma konularını "ortak ilgi alanları" arasına dahil etmiş ve kurumsal bir çerçeveye oturtmuştur. Antlaşma'nın "Adalet ve İçişleri" başlığı altında yer alan hükümler, üye devletler arasında göç ve iltica konularında işbirliğini öngörmekteydi. Ancak bu işbirliği, büyük ölçüde hükümetlerarası bir düzeyde kalmış ve AB kurumlarının yetkileri sınırlı olmuştur. Maastricht, göç konusunda ortak bir politika oluşturma hedefinin ilk adımlarını atmış olsa da, bağlayıcı yasal düzenlemelerden ziyade üye devletlerin işbirliğini teşvik etmeye odaklanmıştır. Maastricht Antlaşmasıyla "Birlik vatandaşlığı" oluşturulmuştur.

Antlaşma ile göç ayrıntılı bir göç mevzuatı oluşturulmamış olsa da, bu konular "Adalet ve İçişlerinde İşbirliği" bölümünde yer verilmiş, iltica, düzensiz göç, vize itası ve sınır kontrollerine ilişkin ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, daha sonraki dönemlerde imza altına alınacak spesifik göç konusuna yönelik anlaşma ve düzenlemelere zemin hazırlamıştır.

"Antlaşmanın göçe yönelik diğer önemli bir katkısı ise AB üyesi devletlerin AB'nin dış sınırlarının denetiminde, sığınmacı konusundaki politikalarında, dışarıdan gelen üçüncü ülke vatandaşlarının birliğe göçü konusunda ve özellikle yasadışı bir diğer adıyla düzensiz göçün önlenmesine yönelik çalışmalar görülmektedir (European Communities, 1992, s.61). Bunun bir göstergesi olarak Avrupa Polis Ofisi (European Police Office - EUROPOL), Maastricht Antlaşması çerçevesinde kurulmuştur" (Türkalp M. 2023, s.57).

1997'de imzalanan 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, Maastricht'te atılan temelleri daha da güçlendirerek göç ve iltica konularını AB düzeyinde daha merkezi bir konuma taşımıştır. Antlaşma ile "Vize, İltica, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer

Politikalar” başlığı altında yeni bir bölüm oluşturulmuş ve bu alandaki karar alma süreçlerinde Avrupa Parlamentosu’nun rolü artırılmıştır. Amsterdam Antlaşması’nın en önemli yeniliklerinden biri, Schengen Anlaşması’nın AB müktesebatına dahil edilmesi olmuştur. Bu gelişme, üye devletler arasında sınır kontrollerinin kaldırılması ve ortak bir vize politikasının oluşturulması yönünde önemli bir adım olmuştur. Ayrıca, Antlaşma, iltica başvurularının incelenmesi, mültecilerin korunması ve yasadışı göçle mücadele gibi konularda ortak standartlar ve prosedürler geliştirme amacını açıkça ortaya koymuştur (Öztürk, M. 2011, s.104).

1999 yılında gerçekleştirilen Tampere Zirvesi’nde adalet ve içişleri konusunda önemli kararlar alınmış, AB sınırları içinde yasal olarak bulunma hakkı olanların tam hareket serbestliği teyit edilirken, ortak göç ve iltica mevzuatı oluşturulma çalışmalarına yönelik adımlar atılmıştır.

Lizbon Antlaşması, 2007 yılında imzalanıp 2009’da yürürlüğe girerek Avrupa Birliği’nin kurumsal yapısında ve işleyişinde kaydedeğer değişiklikler yapmıştır. Lizbon Antlaşması, göç ve iltica politikalarını AB’nin ortak politikaları haline getirerek, Avrupa Parlamentosu’nun ve Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın rolünü güçlendirmiş ve temel hakların korunmasına daha fazla önem vermiştir. Bu değişiklikler, AB’nin göç mevzuatının daha demokratik, hukuki ve insan haklarına saygılı bir çerçevede şekillenmesine katkıda bulunmuştur.

Lizbon Antlaşması’nın ardından Birlik içinde uyumlu ortak bir iltica ve göç mevzuatının teminen Avrupa Ortak İltica Sistemini güncellenmesi ile FRONTEX’in (Avrupa Sınır ve Sahil Ajansı) yetki ve sorumluluklarının artırılması yolunda ilerleme kaydetmiştir. Bu çerçevede, düzensiz göçle mücadelede geri dönüş politikaları oluşturulması ile yasadışı göç kaynaklık eden veya transit ülkelerle işbirliğini geliştirmeye başlamıştır.

3.4. AB’nin Göç Politikası Bağlamında Üçüncü Ülkelerle İşbirliği

Birlik, düzensiz göç kaynaklık eden veya transit ülkelerle olan ilişkilerinde yasal göçü teşvik etme, düzensiz göçü sınırlandırma ve insan ticaretinin önlenmesine yönelik eğitim, ekipman ve proje desteği de dahil ikili anlaşmalar akdetmeye ve çeşitli ortaklıklar geliştirmeye başlamıştır. Bu çerçevede, AB sınırları içinde sığınma başvurusu reddedilen veya yasal statüsünü kaybedip yasadışı konumuna düşen göçmenleri menşe yada transit ülkeye gönderilmesini sağlamak için Geri Kabul Anlaşmaları imzalamaktadır.

Bu çerçevedeki anlaşmalardan biri de 2013 yılında Türkiye ve AB arasında imzalanan, Geri

Kabul Anlaşması ve Göç Eylem Planı'dır. Geri Kabul Anlaşması uyarınca, "Türkiye üzerinden AB ülkelerine geçmiş bulunan yasadışı göçmenlerin (üçüncü ülke vatandaşları) geri kabulüne, Anlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihten üç yıl sonra başlanması öngörülmektedir"⁶.

AB'nin Türkiye dışında Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile imzaladığı anlaşmaları mevcuttur. İtalya 2017'de Libya ile Libya sahil güvenliğinin kapasitesini arttırmak için bir mutabakat zaptı imzalamıştır.

AB düzensiz göç ile mücadelede Geri Kabul Anlaşmaları haricinde, sınır yönetimi ve güvenliğinde AB Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı FRONTEX (European Border and Coast Guard Agency) aracılığıyla üye devletlerin sınır güvenliği kapasitelerini desteklemektedir. EURODAC (EU Fingerprint Database) ile parmak izi veri tabanı sistemi, sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin tespit edilmesine yardımcı olarak, aynı kişinin birden fazla ülkede başvuru yapmasını engellemeyi hedeflemektedir. Düzensiz göçün tespiti için Yolcu İsim Kayıt Sistemi (PNR), geri dönüşün hızlandırılmasını teminen Geri Gönderme Merkezleri kurulmuştur.

Avrupa Birliği'nin düzensiz göçle mücadele araçları ve üçüncü ülkelerle işbirliği yaklaşımı bazı eleştirilere de maruz kalmaktadır. Özellikle geri gönderme merkezleri ve güvenli üçüncü ülke kavramı uygulamalarının insan hakları standartlarına uygunluğu sorgulanmaktadır. Ayrıca, üçüncü ülkelerle yapılan işbirliklerinin etkinliği ve bu ülkelerin insan hakları sicilleri konusundaki endişeler de dile getirilmektedir. Düzensiz göçün karmaşık nedenleri ve küresel dinamikleri göz önüne alındığında, bu alandaki zorlukların devam edeceği öngörülmektedir.

Mayıs 2024'te imzalanan Göç ve İltica Paktı'nın 2026'da yürürlüğe girmesi öngörülmektedir, Bu düzenlemeyle prosedürlerin hızlandırılması ve üye devletler arasındaki işbirliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

3.5. Almanya'nın Göç Politikası ve Türk Göçmenler

Türkiye'nin yakın tarihinde Almanya'ya çalışmaya giden vatandaşlarımızın yeri, etkisi ve önemi büyüktür. Halihazırda yurt dışında yaşayan 6,5 milyonu aşkın vatandaşımızın yaklaşık 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerine yerleşmiş bulunmaktadır. Türkiye'ye kesin dönüş yapmış

⁶ <https://www.mfa.gov.tr/soru-cevap.tr.mfa>

olan 3 milyon kadar insanımızla birlikte düşünülduğünde yaklaşık 9,5 milyonluk bir kitleyi ilgilendiren, geniş kapsamlı bir göç olgusunun varlığı ortaya çıkmaktadır.⁷

Almanya açısından göç politikalarının düzeyi 2000 yılı sonrasında daha olumlu olarak seyretmiştir. Almanya barındırdığı hatırı sayılır sayıda göçmen nüfusuna rağmen siyasetçilerin siyasi söylemlerinde uzun süre resmi olarak göç ülkesi olmadığı vurgulanmaktaydı. Nitekim, 1989’da Berlin duvarının yıkılması sonrasında iktidara geçen Hristiyan Demokrat Partisinin (CDU) lideri Helmut Kohl görevde kaldığı süre boyunca ısrarla “Almanya bir göç ülkesi değildir” sloganını yinelemiş, 2000 yılından sonra işbaşına gelen Gerhard Schröder (SPD) göçmenlere karşı izlenecek siyaseti ters yöne çevirmişti (Abadan-Unat N.,2024, s 32).

1950’li yıllarda II. Dünya Savaşı ertesinde Batı Avrupa’daki endüstrileşmiş ülkeler gibi Federal Almanya’nın da savaş ve ülkenin ikiye bölünmesi nedeniyle emek yoğun ülkelerden işgücü ithalini gerekli kılmıştır. Almanya ilk başta Akdeniz bölgesindeki ülkelere vasıfsız işçi getirtmeye çalışmış, 1 Eylül 1961 yılında yürürlüğe giren ikili işgücü ve mübadele anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmanın ardından ülkemiz diğer Avrupa ülkeleri, Avusturya, Belçika, Hollanda ve Fransa ile de benzer işgücü anlaşmaları imzalayarak, devlet eliyle işçi ihracını gerçekleştirmiştir.

1960’lı yıllarda “Konuk İşçi-Gastarbeiter” ve kısa süreli kalması öngörülen Türk göçmenler kısa sürede sayıları çok hızla artmış ve 1970’li yıllarda kalıcı oldukları buldukları ülkeler tarafından da kabul edilmiştir. Bu durum göçmen kabul eden ülkelerle sosyal hakların tanınması için görüşmeler başlatmışlardır.

1970-1974 petrol ambargosu ve ekonomik kriz Avrupa ülkelerine işçi alımının durdurulmasına yol açmıştır. 1974 yılı itibariyle göç alan ülkeler, yeni işçi alımını durdurmuş ve mevcut göçmenler için “aile birleşimi hakkı” tanımıştır. Bu bağlamda misafir işçi olarak Avrupa’ya giden ekonomik göçmenler yanlarına ailelerini getirterek buldukları ülkelerde nüfus artışına neden olmuşlardır.

⁷ (https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa).

1980'lerle birlikte siyasi iltica taleplerinin arttığı resmi istatistiklerde görülmektedir. Bu nedenle, artan siyasi iltica taleplerinin de etkisiyle, 1980'lerde Almanya'da iktidara gelen Hristiyan Demokrat Partisi (CDU) göçmen hareketlerini azaltma vaadini uygulamaya koymuş ve geri dönüş özendirme uygulamasını hayata geçirmiştir. Ancak bu uygulama bekleneni vermemiş, aksine Türk göçmen işçileri girişimcilik faaliyetlerini ve sivil toplum örgütlenmelerini artırdıkları gözlemlenmiştir.

1990 yıllarda Alman siyasetçileri tarafından çokkültürlülük dile getirilmeye başlandıysa da çok önemli bir farklılık meydana gelmedi. İki Almanya'nın birleşmesi ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla iltica başvuruları artmış ve "etnik Alman" göçmenleri Almanya'da göç tartışmalarını yeniden alevlendirmiştir. 1991 yılındaki Yabancılar Yasası göçmenlere yönelik uyum politikalarının geliştirici yeni düzenlemeler içermektedir ancak iltica prosedüründe kısıtlayıcı hükümler getirilmiştir. Etnik Alman olarak kabul edilen eski doğu bloku ve Sovyetler Birliği'nden gelen göçmenler lehine iyileştirici düzenlemeler yapılmıştır.

Almanya'daki göçmenlere yönelik yasal düzenlemelerin genelde katı ve uyumlu göçmenlere yönelik olduğu görülmektedir. Fransa ve Belçika gibi ülkelerin aksine vatandaşlık edinmede "kan bağı" esas almış, uzun yıllar çifte vatandaşlığı kabul etmemiştir. 1 Ocak 2000 tarihindeki düzenlemede, bu tarihten sonra Almanya'da dünyaya gelecek çocuklara anne veya babadan birinin Almanya'da doğması ve 10 yıldan fazla bir süredir ikamet koşuluyla 23 yaşına kadar Alman vatandaşlığını seçme hakkı tanımıştır.

1960'lı yıllardan beri yaklaşık 65 yıldır Almanya'da yaşayan Türk toplumunda farklı kuşaklarda farklı kimlik ve aidiyet duygularını barındırmaktadır. Birinci kuşak Türkiye ile bağı koparmamışken, Almanya'da doğup eğitim alan Türkler dafa fazla entegre olmuş, eğitim düzeyleri artmıştır. Türk kökenli göçmenlerin başarı hikayelerine rağmen bazı alanlarda karşılaştıkları dışlayıcı ve ayrımcı uygulamaların devam ettiği görülmektedir.

Almanya AB'nin Fransa ile birlikte en büyük ekonomik güçlerinden biridir. Almanya ekonomik gücünün yanısıra, sağladığı istihdam olanakları ve gelişmiş eğitim sistemiyle bir cazibe merkezi olma özelliğini halen sürdürmektedir. AB'nin ve Almanya'nın göç uygulamaları, vatandaşlık ve sosyal haklara yönelik tüm düzenlemeler Türk toplumunu da yakından ilgilendirmektedir. Almanya'nın içindeki en büyük ve genç nüfuslu Türk kökenli göçmenler hukuki düzenlemelerin oluşturulmasında etkili olmaktadır. Türk toplumu en

büyük göçmen grubu olarak kendi içinde ayrışmadan daha fazla dayanışma göstermesi halinde hem Almanya hem de AB'nin göç politikaları üzerinde daha etkili olması mümkündür.

3.6. Almanya'nın AB'nin Ortak Göçmen Politikasına Uyumu ve Güncel Mevzuatı

Almanya İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ideolojik bir bölünme sonucunda "Doğu" ve "Batı" olarak ikiye ayrılmıştı. Ekonomik kalkınması için ihtiyaç duyduğu ancak geçici olarak "misafir" edeceği vasıfsız ekonomik göçmenleri kalıcı olmalarından sonra bazı kültürel, eğitim ve uyum çalışmaları kendi iç kamuoyunun gündeminde yer almıştır.

1980'li ve 1990'lı yıllar bölgesel savaşlar, siyasi iltica talepleri ve doğu blokundan kaçan Alman asıllı (Aussiedler)⁸ sığınmacı talepleriyle yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Almanya'nın yeniden birleşmesiyle çok yönlü bir göç politikası izlemeye başladığı görülmektedir.

Doğu blokundan gelen veya etnik Alman kimliğine sahip sığınmacılara tüm yasal hakların tanınması mümkün kılınmıştır. Kan bağı olmayan çalışmak için davet edilen Türk kökenlilerin de dahil olduğu göçmenler için uzun süreli aralıksız ikamet şartı, daha sonraki tarihlerde Almanca bilme şartı da dahil edilmiştir. Almanya sığınmacıların etnik kökenlerine göre ayrımcı ve dışlayıcı bir göçmen politikası izlemeye başlamıştır. Alman yurttaşlık yasalarına göre "kan bağı" esas alındığından Alman soyundan gelmeyen ikamet iznine sahip veya çalışan olarak statüsünü korumuş, ancak "yabancı" kalmıştır. 1991 yılındaki yasa Alman vatandaşlığını edinebilmek için asıl vatandaşlığını vazgeçmeyi zorunlu kılmaktaydı, çifte vatandaşlık hakkı mümkün değildi. 2000'li yıllara gelindikten sonra Sosyal Demokrat Parti (SPD) ve Yeşillerin desteği ile göçmenler lehine düzenlemeler getirilmiş ve çift vatandaşlık hakkı bir takım koşullarla verilebilmiştir.

Öte yandan Avrupa ülkeleri Fransa ve Belçika Almanya'nın aksine yabancılara vatandaşlık hakkı tanıırken kan bağı yerine toprak esasını kabul etmiş ve çifte vatandaşlığı kabul etmiştir. Bu durum Almanya AB içinde en fazla yabancı barındıran ancak en katı göçmen politikası uygulayan ülke konumuna getirmektedir.

⁸ Etnik Alman kimliğine sahip sığınmacılara Aussiedler adı verilmiştir. Abadan-Unat, 2024. s.33

Almanya'daki Türk göçmenlerin çifte vatandaş olma hakkı tanıyan “Yeni Vatandaşlık Yasası” 2024 yılında yürürlüğe girmiştir. 27 Haziran 2024 tarihinde, Vatandaşlık Yasası Reformuna Dair Yasa yürürlüğe girmiştir. Federal İçişleri ve Yurt Bakanlığı, bu yasa ile mevcut Federal Hükümet'in önemli reformlarından birini hayata geçirmiştir. Almanya'da çalışan ve iyi şekilde uyum sağlamış olan kişiler, sekiz yıl yerine beş yıl ikamet etmeleri halinde Alman vatandaşlığına kabul edilebilecektir. Yeni düzenleme çerçevesinde asıl vatandaşlıklarından çıkmaları gerekmeyecektir. Yeni yasa ile, üç yıllık ikamet süresinden sonra da Alman vatandaşlığına geçilmesi mümkün olacaktır. Bu son düzenlemeye rağmen, Türk göçmenler halen eğitim, iş, sağlık alanlarında ayrımcı, dışlayıcı uygulamalarla karşılaşmaktadır. Örneğin uzun süreli ikameti olan Türk vatandaşlarına yeterli Almanca bilmemesi nedeniyle süresiz ikamet hakkı verilmediği ve bunun şikayetlere konu olduğu basında çıkan haberlere yansımaktadır.

Almanya son yıllarda özellikle nitelikli genç göçmen ihtiyacını karşılayabilmek yıllık belli bir meblağ gelire sahip, eğitilmiş ve uzmanlığı olanlara uzun süreli ikamet izni sağlayan “Yeşil Kart” uygulamasını hayata geçirmiştir. Bu tür uygulamalara özellikle teknik alanda ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücü ithalini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

Almanya'nın nüfusunun önümüzdeki dönemde de artmayacağı istatistiki verilerden anlaşılmaktadır. Almanya Federal İstatistik Kurumu verilerine göre ortalama yaşam beklentisi ve doğum hızı esas alındığında Almanya'nın nüfusu 2050'de 82.027'den 70.610'a düşeceği tahmin edilmektedir (hiç göç almadığı takdirde).⁹

Bu çerçevede, demografik dönüşüm önce göçmenler, son dönemlerde ise mülteciler üzerinden tartışılmaya devam edecektir. Alman nüfusunun yaklaşık %20'sini¹⁰ yabancıların oluşturduğu ve bu oranın önümüzdeki dönemde daha da artacağı göz önüne alındığında, Almanya'nın gelecek dönemlerde giderek daha fazla çokdilli ve çokkültürlü toplumlarla birarada yaşamak zorunda kalacağı, dolayısıyla, ayrımcılığa karşı gerekli önlemleri alması ve yetenekli göçmenleri ülkesinde tutmayı başarması gerektiği söylenebilir.

⁹ <https://www-genesis.destatis.de/datenbank/online>

¹⁰ Almanya Federal İstatistik Bürosu'nun (Destatis) verilerine göre 83.875.00 olan nüfusun 16.173.000'ni yabancı nüfus oluşturmaktadır (2 Nisan 2025 itibarıyla)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMEN KARŞITLIĞI VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

4.1. Küresel Düzeyde Göçmen Karşıtlığına Yolaçan Gelişmeler

1990'lı yıllarla beraber uluslararası sistem iki kutupluluktan çok kutupluluğa dönüşmüştür. Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme güvenlik algısının değişmesine yol açmıştır. Küreselleşmenin sonucunda uluslararası toplumun göç, insan kaçakçılığı, terörizm, çevresel tehditler ve siber saldırılar gibi alışılmadık asimetrik tehditlere maruz kaldığı kabul edilmektedir. 11 Eylül 2001'de New York'taki Ticaret Merkezi'nin bulunduğu İkiz Kulelere yapılan saldırılar anılan asimetrik tehditlere bir örnek teşkil etmektedir. 11 Eylül saldırıları bölgesel bir terör saldırısının bir anda uluslararası sistemi de nasıl etkileyebileceğini göstermiştir. 11 Eylül saldırısı, kitlesel iletişim araçlarının etkisiyle İslam ve göç algısını olumsuz etkilemiş ve özellikle yabancı düşmanlığı ile İslamofobi'yi arttırmıştır.

Göçmenlerin 1990'lardan itibaren Avrupa'da topluma yeterince uyum sağlayamadıkları, işsizlik düzeylerinin yüksekliği, aldıkları sosyal yardımlar gibi nedenlerle ekonomik sorunlara yol açtıkları ve suç işleyerek toplumu istikrarsızlaştırdıkları gibi gerekçelerle tehdit olarak algılanmaya başlandığı görülmektedir.

Göçmenlerin 1960'lardan itibaren Avrupa'nın istihdamına ve ekonomik kalkınmasına katkı verdikleri kabul edilirken, 1990'lı yıllardan ve özellikle 2001'den sonra yükselen bir eğilimle tehdit olarak algılanmaya başlanmalarında terör olayları, ekonomik krizler, bölgesel savaş ve çatışmaların yol açtığı kitlesel hareketliliklerin yanısıra Avrupa'daki aşırı sağ partilerin de etkisinin bulunduğu değerlendirilmektedir.

Avrupa'da 2000 yıllarda yükselmeye başlayan yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı aşırı sağ örgütlenmelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Almanya'da PEGIDA "Batı ülkelerin İslamlaştırılmasına karşı yurtsever Avrupalılar" isimli dernek kendini aşırı milliyetçi, yabancı düşmanı ve İslam karşıtı olarak tanımlamaktadır. Önce bir sivil toplum kuruluşu olarak ortaya

çıkan PEGİDA'ya daha sonra AfD (Almanya için Alternatif Parti) adı ile aşırı sağcı, ırkçı ve popülist siyasi bir partiye yol açmıştır. Almanya İçin Yeni Seçenek Partisi 2013 yılında kurulmuş, eğilim olarak, AB'ne kuşku ile bakan İslam ve Göçmen karşıtlığı ile bilinen bir partidir (Abadan-Unat 2024, s. 42-43).

Almanya'nın yanısıra Fransa'daki Ulusal Cephe, Avusturya Özgürlük Partisi ve İtalya'daki Kuzey Ligi ve yine İtalya'daki sağ eğilimli İtalya'nın Kardeşleri Partisi göçmen karşıtı söylemleriyle oy oranlarını artırmışlardır. İtalya'da İtalya'nın Kardeşleri Partisi iktidara gelmeyi başarmıştır.

Yükselen aşırı sağın popülist yaklaşımı ve göçü bir tehdit olarak güvenlik sorununa dönüştürmesi AB toplumunda göçe yönelik bakışı da daha olumsuz bir hale dönmüştür. Öyle ki başta neo-nazi ve neo-faşist yer altı örgütlenmeleri, ayrıca PEGİDA olmak üzere pek çok aşırı sağcı toplumsal örgütünden de güçlenmesi, çeşitli eylemler yapması ve bu eylemlere olan katılımın toplumun her kesiminden vatandaş ile çeşitlenmesi de, aşırı sağ siyasi partilerin topluma olan etkileri arasında değerlendirilebilmektedir (Türkalp M, 2023 s.152).

“Aşırı sağ partiler tarafından sıklıkla ekonomik iktidarsızlık, terörizm ve kültürel asimilasyon temelli gerçekleşen söylemlerin halk tarafından desteklendiği ve yine çalışma içerisinde üzerinde durulan AfD, RN, FdI ve FPÖ gibi aşırı sağ partilerin oy oranlarının arttığı ve hatta bazı aşırı sağ partilerin iktidar partisi olmayı başardığı ve BREXIT süreci ile aşırı sağcı Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin de önemli etkileri ile Birleşik Krallığın AB'den ayrılma sürecinin yaşandığı gözlemlenmektedir” (Türkalp M, 2023, s.155).

Almanya'da 23 Şubat 2025 tarihinde yapılan federal seçimlerde AfD oylarını bir önceki seçime göre iki katına (%20) çıkarmış, göçmen karşıtlığını seçim öncesi en güçlü argüman olarak savunmuş ve sert tutumunun diğer ana akım partilerin göçmen ve yabancılara karşı yaklaşımlarını da olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

11 Eylül saldırıları ve 2010 yılında Arap Baharı ardından başlayan Suriye iç savaşı müslüman Avrupa'daki göçmenlere karşı olumsuz tutumların derinleştirdiği popülist siyasi söylemlere dahil edildiği basında sıklıkla yer almıştır. Bu çerçevede, 2013 ve 2022 yılları arasında Avrupa Komisyonu tarafından düzenlenen kamuoyu anketlerinde AB halkı tarafından en öne çıkarılan beş konu içinde göçün yer aldığı açıklanmıştır (Türkalp M, 2024 s.153).

Suriye iç savaşı Avrupa'ya yönelik en fazla düzensiz göç hareketine yol açmıştır. Eurostat 2022

verilerine göre, 2015 ve 2016 yıllarında Avrupa ülkeleri bir milyondan fazla sığınmacı ile karşılaşmıştır (sırasıyla 1.216.860 ve 1.166.815).¹¹ Bu dönemde gerçekleşen göç krizine AB hazırlıksız yakalanmış, süreci başarısız yönettiğine yönelik eleştirilere maruz kalmış ve Avrupa ülkelerinde aşırı sağ partilerin propaganda malzemesi olmuştur.

1990'lı yıllardan beri sürekli olarak Avrupa ülkelerinde vurgulanan göçmenler ve düzensiz göç hareketliliğinin olumsuz yönlerine karşın, Almanya Federal İstatistik verilerine göre 2022 itibarıyla 1.100.000 Ukraynalı göçmen Almanya sınırlarında bulunmaktadır.¹² Ukraynalı göçmenlere halen Alman makamlarınca gerekli kolaylığın gösterildiği ve yerel kamuoyunda olumlu algılarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

4.2. AB Ülkelerinde Göçmen Karşıtlığı ve İslamofobi

Literatürde üzerinde uzlaşılan tam bir tanımı bulunmayan İslamofobi, İslam ve korku anlamına gelen “fobi” kelimelerinden oluşmaktadır. İslam korkusu olarak nitelendirilebilecek bir kelime anlamı varsa da Müslümanlara yönelik korku, ayrımcılık hatta nefreti içerebilen İslam karşıtlığı olarak da nitelendirilmektedir. En genel anlamıyla Müslümanlara ilişkin olumsuz algı, tutum ve ifadeleri içermektedir.

2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı, bu saldırının ardından Avrupa'nın bazı önemli başkentlerindeki (Madrid, Londra, Paris, Brüksel, Berlin ve Manchester) şiddet eylemlerinin terör ve İslam'ı rasyonel olmayan bir şekilde bağdaştırma çabaları Avrupa basınında yer almıştır. 11 Eylül saldırıları ve akabinde Avrupa'nın önemli başkentlerinde meydana gelen bu eylemler, terörizmi bölgesel bir konu olmaktan çıkararak küresel bir düzeyde tartışılmasına ve uluslararası örgütlerin gündemine taşınmasına da neden olmuştur.

El Kaide ve IŞİD gibi radikal örgütlerin şiddet içeren eylemleri, Avrupa'daki aşırı sağcı partilerin siyasi söylemlerine yansımış ve Müslüman göçmenlere yönelik daha katı uygulamaların hayata geçirilmesini kolaylaştırmıştır. Müslüman göçmenlerin, aşırı sağda

¹¹ <https://www.brookings.edu/articles/understanding-europes-turn-on-migration/>

¹² <file:///C:/Users/WIN10/Desktop/G%C3%96%C3%87/Migration%20flows%20-%20German%20Federal%20Statistical%20Office.html>

yeralan çevrelerin hedefi haline gelerek buldukları ülke kamuoylarında haklarında olumsuz bir algının da yerleşmesine yol açtığı bilinmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da yarattığı yıkım nedeniyle bir daha bu kadar kötü bir deneyimin yaşanmaması için barış içinde birarada yaşama, demokrasi, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarının temel değerleri önceleyen bir ekonomik birlik kurma amacıyla varolan Avrupa Birliği'nin Müslüman göçmenlere yönelik tutum ve önyargıları sonucunda oluşturduğu politikaların temsil ettiği değerlerle çeliştiği sıklıkla dile getirilmektedir. Bu bağlamda, Uluslararası Af Örgütü'nün 2012 yılında yayınladığı raporunda

“Avrupa ülkelerinin insani değerlere uzaklaşma yönünde yeni bir krizle yüz yüze olduğu uyarısında bulunmaktadır. Bunun göstergelerinden birinin Müslümanlara yönelik gittikçe artan hoşgörüsüzlük olduğu belirtilen raporda; araştırmaların bazı Avrupa ülkelerinde Müslümanlara ve İslam kültürüne karşı olumsuz görüşler oluştuğunu gösterdiği, İslamofobi olarak adlandırılan bu ırkçı davranışların Türkiye, Arap ülkeleri ve Güney Asya ülkelerinden gelen Müslümanlara yönelik bariz bir şekilde geliştiği, Müslümanların bu ayrımcı ve dışlayıcı davranışlarla günlük yaşamda, iş ve eğitim dünyasında açıkça karşılaştığı belirtilmektedir” (Aktaş M. 2016, s.129).

Müslümanlara yönelik 2001'den sonra kuvvetlenen bu ayrımcı ve dışlayıcı tutum ve politikaları 19. ve 20. yüzyıldaki Yahudi düşmanlığına benzetenler de bulunmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde yapılan bazı araştırma ve kamuoyu yoklamaları bu ülkelerde yaşayan Müslümanlara karşı ayrımcılık, dışlama, nefret söylemleri ve saldırıların artma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Avrupa ülkelerinde 1990'lı yıllarda göç konusunun uluslararası gündemde daha fazla yer almaya başladığı, ana akım siyasi partilerin siyasi vaat ve söylemlerinin ana konularından biri haline geldiği ve aşırı sağda yer alan partilerin ise göçmen konusunu sürekli işleyerek oy oranlarını olumlu yönde değiştirdikleri ve Almanya'da, Fransa'da ve İtalya'da etnik milliyetçiliğin yükselişe geçtiği görülmektedir.

“Samuel Huntington'ın “Medeniyetler Çatışması Tezi” kültürel farklılıklara vurgu yapan ve toplumların ayrışmaya gittiğini en belirgin şekilde ifade ve iddia eden çalışmalardan biridir. Bahsekonu çalışma ve benzer düşünceleri ileri sürenler Doğu-Batı, Müslüman-Hristiyan gibi ayrımcılıkları savunanlar önyargıları, basmakalıp inanç ve düşünceleri desteklenmesine zemin

hazırlamaktadır. Bu tür iddia ve yayınlar çokkültürlülüğe, barışa ve farklılıklarla birarada yaşamanın zenginlik olduğu anlayışına zarar vermektedir.

İslamofobi/İslam karşıtlığı ciddi bir kültürel/dini ırkçılık olmakla birlikte, antisemitizm gibi herhangi bir kurum, örgüt veya ülke tarafından yaptırıma tabi değildir. İslamofobi açıkça nefret suçu olarak tanımlanıp cezalandırılmadıkça Müslümanların maruz kaldıkları mağduriyetler devam edecektir. Müslüman göçmen düşmanlığına karşı somut stratejiler geliştirilmesi, kamuoylarındaki olumsuz algının kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması toplumsal barışın sağlanması adına önem taşımaktadır.

Avrupa’da siyasetçilerin göçmenlere yönelik üslup ve ifadeleriyle medyadaki negatif yorumların kamuoyunda olumsuz algıların artmasında etkili olduğu bilinmektedir. Avrupa’da ve Almanya’da Müslümanlara yönelik eylem ve saldırılar yükselme eğilimindedir. 7 Ekim 2023 tarihli Hamas’ın İsrail’e saldırılarından sonra sonra Almanya’da Müslümanlara yönelik nefretin önemli ölçüde arttığı basına yansımıştır. Almanya Federal İçişleri Bakanlığı’nın (BMI) verilerine göre, 2022’de kayıtlara geçen İslamofobik suçların sayısı 569 iken, 2023’te ülke çapında 1.464, 2024’te ise 1.848 saldırı meydana geldiği açıklanmıştır.¹³

Avrupa’daki artan İslam karşıtlığına rağmen, halen AB’nin savunduğu, temel insan haklarına, özgürlüklerine saygı, demokrasi, eşitlik ile hoşgörü ilkelerine inanan ve savunanlar da bulunmaktadır. Son tahlilde, AB ülkelerinin müslüman göçmenleri farklılık gözetmeksizin kabul edip etmeyeceklerini önümüzdeki dönemdeki gelişmeler gösterecektir.

¹³ - <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1449658/umfrage/polizeilich-erfasste-islamfeindliche-delikte-in-deutschland/> - <https://kompetenznetzwerk-imf.de/ueber-das-kompetenznetzwerk/zahlen-und-fakten/#:~:text=Laut%20der%20polizeilichen%20Kriminalstatistik%20des,ein%20Anstieg%20um%208%20Prozent.>

4.3. Federal Almanya’da Türk Göçmenlere Yönelik Yabancı Düşmanlığı

Avrupa Komisyon resmi-web sitesinde yabancı düşmanlığı tanımı “Kişileri topluma, topluma veya ulusal kimliğe yabancı veya yabancı olarak algılayarak onları reddeden, dışlayan ve çoğu zaman kötüleyen tutumlar, önyargılar ve davranışlar.” olarak ifade edilmektedir.¹⁴ Yabancı düşmanlığının (zenofobi), ırkçılık ve İslam karşıtlığı kavramlarıyla da benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Avrupa ülkelerinde ve Almanya’da varolan yabancı düşmanlığının tarihsel kökenleri bulunmaktadır. Almanya’nın II. Dünya Savaşı öncesi Nazi dönemi ve İtalya’nın yine aynı tarihsel süreçte yaşanan acı tecrübeler unutulmuş değildir. Sözkonusu tarihsel geçmiş aynı trajik olayların tekrar edilmemesi içinde bir sorumluluk yüklemektedir.

1990’lı yıllardan itibaren yoğunlaşan göç hareketleri, 2000’li yılların başlarındaki ekonomik krizler, küreselleşme ve bölgesel çatışmaların etkisiyle artan iltica talepleri ve mülteci akını Avrupa ülkelerinde yabancılara karşı güvensizlik ve korku yaratmıştır. Ayrıca, daha önceki tarihlerde gelen ve ekonomilerin kalkınmasına ve sanayileşmesine katkı sunan göçmelere yönelik dışlayıcı, ırkçı tutumlar hatta saldırılar başlamıştır.

AB’nin Maastricht Anlaşmasıyla başlayan eski Doğu Bloku ülkelerini de içeren genişleme süreciyle birlikte AB bünyesindeki ülkeler arasında “Avrupalı kimliği”nin tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Küreselleşme, AB’nin genişlemesi ve ulusüstü yapıya doğru dönüşme çabalarıyla fiziki sınırlar kalkmış, ancak etnik köken, kültürel, dini ve dilsel farklılıklara basında yapılan vurgularla toplumdaki ayrışma ile “öteki” ifadesi belirginleşmiştir.

Federal Almanya’da özellikle yerel basındaki haberlerde, genç Türk ve Arap kökenli göçmenler arasında görülen yüksek işsizlik oranlarının sosyal yardımlarla geçinildiğini gösterdiğini, bu şekilde ekonomiye yük oldukları yönündeki yorumlar kamuoyunda göçmen karşıtlığının artırmakta ve olumsuz algıya sebep olmaktadır. Öte yandan, göçmenlerin toplumda her alanda yer aldıkları hem ekonomik anlamda hem de sosyal bir kültürel hayata katkı sağladıkları gözardı edilmektedir.

Batı Almanya’da 1960’larda çalışkanlıkları ve ekonomiye katkıları nedeniyle çiçeklerle karşılanan Türk işçilerinin geçen yaklaşık 65 yıla rağmen vatandaşlıklarını almış olsalar bile

¹⁴ https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/xenophobia_en

“yabancı” olarak dışlanma ve çeşitli buldukları ülkelerde çeşitli ayrımcılıklara uğramaktan kurtulamadıkları araştırma sonuçlarına ve resmi istatistiklere yansımaktadır.

İki Almanya'nın birleşmesinden sonra aşırı sağın yükselişiyle birlikte neo-nazi örgütlenmeler artmış, yabancılara karşı şiddet olaylarını tetiklemiştir. 1985 yılında Hamburg'da neo-naziler tarafından Ramazan Avcı isimli bir Türk'ün öldürülmesi buna örnek teşkil etmektedir.¹⁵ 1993'te Sollingen'in Mitte kasabasında Genç ailesinin yaşadığı ev kundaklanmış, çocuk ve kadın beş kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁶

2000-2007 yılları arasında aşırı sağcı Nasyonal Sosyalist (NSU) üyelerinin işlediği ırkçı cinayetler 2011'de ortaya çıkarılmış, 8 Türk, bir Yunan, bir Alman toplam 10 kişinin ölümünden sorumlu oldukları anlaşılmıştır.¹⁷ 2020'de Almanya'nın Hanau kentinde 5 Türk toplam dokuz kişi ırkçı bir saldırıda vefat etmiştir.¹⁸ Bireyleri hedefliyen ırkçı saldırılar dışında camilere, binalara şiddet eylemlerinde artış eğiliminin devam ettiği görülmektedir.

Almanya'da Müslüman göçmenlere karşı işlenen suçların sayısındaki artış Anayasayı Koruma Teşkilatı'nın paylaştığı sayılarından da anlaşılmaktadır. Federal İçişleri Bakanlığı'nın (BMI) Federal Meclis'te Sol Parti Milletvekili (Die Linke) Petra Pau'nun soru önermesine verdiği cevaba göre, polis 2024 yılında İslamofobik bir saikle işlendiğinden şüphelenilen 1.554 suç kaydetmiştir. Sözkonusu yanıtta, toplam suçlara camilere yönelik 54 saldırıların da dahil olduğu, geçici rakamların dördüncü çeyrekteki geç raporlar nedeniyle biraz artabileceği, Ekim, Kasım ve Aralık aylarına ilişkin sayının 152 olduğu açıklanmıştır.¹⁹

¹⁵ <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/ramazan-avci-katledilisinin-36nci-yilinda-anildi-41966246>

¹⁶ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44279584>

¹⁷ <https://www.dw.com/tr/nsu-kurbanlar%C4%B1-kimlerdi/a-44601163>

¹⁸ <https://www.dw.com/tr/berlin-b%C3%BCy%C3%BCKel%C3%A7isi-ayd%C4%B1n-hanaudaki-sald%C4%B1r%C4%B1da-5-t%C3%BCrk-vatanda%C5%9F%C4%B1-hayat%C4%B1n%C4%B1-kaybetti/a-52440817>

¹⁹ <https://www.islamiq.de/2025/02/10/1554-angriffe-auf-muslime-und-moscheen-im-jahr-2024-erfasst/>

SONUÇ

Tarihin her döneminde varolmuş ve etkiler yaratmış göç olgusu özellikle soğuk savaşın bittiği 1990'lı yıllardan itibaren küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle hız kazanmıştır. Küreselleşmeyle hızlanan göç hareketleri yeni güvenlik tehditleri arasında sayılmaya başlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve doğu blokunun ortadan kalkmasıyla artan insan hareketliliği özellikle Avrupa ülkeleri tarafından ulus devlet yapılarına sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel açılardan zarar verebilecek bir alışılmadık tehdit algısı yaratmıştır.

Marshal McLuhan'ın tabiriyle "küresel bir köy"e dönen dünyamızda göç hareketleri hızlandığı gibi, farklılaşmış, uluslararasılaşmış ve uluslararası ilişkiler gündeminde önemli bir yer edinen siyasallaşmıştır. Günümüzde göç hareketleri ülkelerin egemenliğine zarar vereceği öngörülen pek çok siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerle özellikle AB ülkeleri tarafından dışsallaştırılmaktadır.

AB ülkeleri içinde ekonomik gücü nedeniyle önemli bir yeri olan Almanya bugün en fazla göçmen barındıran Avrupa ülkesi konumundadır. Almanya, AB'nin önemli bir üyesi ve ülkesindeki göçmen grupları ve 3,5 milyon Türk toplumu nedeniyle özellikle önümüzdeki dönemde de göç politikalarını etkileme potansiyeli bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya, iktisadi büyüme ve sanayileşme nedeniyle vasıfsız işgücüne ihtiyaç duymuştur. Devlet, başlangıçta geçici çözüm olarak gördüğü "misafir işçileri" kabul etmiştir. Ancak, gelen ekonomik göçmenler dönmeyip kalıcı olmuşlar ve ailelerini de getirmişlerdir. Ünlü yazar Max Frisch'in bu durumu "Biz işgücü çağırdık, ama insanlar geldi" şeklinde yorumlamıştır.

Batı Almanya'ya Türkiye, Yugoslavya ve İtalya'dan işgücü antlaşmalarıyla ekonomik göçmen istihdam edilmiştir. Almanya 2000'li yıllara dek kendisini bir "göç ülkesi" olarak kabul etmemiştir. Göç gerçeği ancak 1990'lı yıllardan sonra Alman devleti tarafından tanınmaya başlanmış, vatandaşlık ve uyum gibi konular gündeme gelmiştir. Yasal değişiklikler 2000 yılındaki Vatandaşlık Yasası Reformu ile başlamıştır.

Göçmenlerin kalıcı olduklarının anlaşılması, ev sahibi toplumlarda memnuniyetsizlik yaratmıştır. Kültürel ve etnik özellikler bakımından kendileri gibi görmedikleri göçmen

azınlıkları "öteki" olarak niteleyen ev sahibi halklar, geçmişten gelen olumsuz önyargılar ve basmakalıp düşüncelerin yarattığı korkunun etkisiyle düşmanca yaklaşımlar sergilemişlerdir. Ekonomik toparlanmanın tam gerçekleşmemesi ve iş olanaklarının azalması, göçmenleri kendilerine rakip görmeye başlayan toplumda önyargı ve huzursuzluğu beslemiştir. Özellikle düşük ve orta gelirli işlerde çalışan kesim, göçmenleri işlerini ellerinden alan kişiler olarak görmüştür. Göçmenlerin daha düşük ücretleri kabul etmeleri ve sigortasız çalışabilmeleri gibi nedenler, çoğunluk tarafından kolaylıkla hedef gösterilmelerine yol açmıştır.

Almanya federal işsizlik verilerine göre, göçmenlerin işsizlik oranı Almanlara göre iki kat fazla iken, Türk vatandaşlarında bu oranın %20 civarlarında olduğu görülmektedir. Göçmenlerdeki yüksek işsizlik oranları bu kişilerin devlete yük olduğu, sosyal yardımlardan geçindiği yönündeki iddialar ve bazı Alman medyasında bu yönde haberlerin yaygınlaşması toplumda ciddi önyargılara neden olmaktadır.

Birçok göçmen sosyal hayatın değişik alanlarında, özellikle iş hayatına girişte ayrımcılığa maruz kalmaktadır. İş başvurularında etnik kökeninden dolayı başvurusu reddedilenlerin sayısının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Göçmenler, işyerlerinde çalışma arkadaşları tarafından mobbinge maruz kalabilmekte, kariyer yapmaları güçleşebilmekte ve daha teknik veya sıradan işler sunulabilmektedir. Almanya'da özellikle Türk işçi göçmenlere yönelik 1990'lı yıllarda gözlemlenen şiddet olayları, önyargılardan kaynaklanan, korku ve tahammülsüzlüğü gösteren olumsuz örnekleridir. Son yıllarda artan mülteci sorunu tartışmaları, Müslüman göçmen karşıtı PEGIDA gibi oluşumların gösterileri gündemi sıklıkla meşgul etmiştir.

11 Eylül saldırıları Avrupa'da İslamofobinin ve yabancı düşmanlığının artmasına neden olmuş, yabancıları ve özellikle Müslüman göçmenleri iş piyasasında negatif açıdan etkilemektedir. 2000-2007 yılları arasında aşırı sağcı örgüt NSU tarafından sekizi Türk bir Yunan kökenli göçmenin öldürülmesi, örgütün uzun süre devlet tarafından tespit edilememesi, davanın seyri ve tanık ölümleri kamuoyu tarafından sorgulanmıştır.

Kültürel farklılıklar sebebiyle Türk ve Arap vatandaşlarının Alman toplumuna uyumlarının mümkün olmadığı yönündeki tartışmalar devam etmektedir. İslamiyet'in AB kültürüne uyum sağlayamadığı ve Türklerin dini inançları nedeniyle entegre olmayı reddettikleri şeklindeki görüşler de ortaya atılmıştır.

Yabancı düşmanlığı, “biz” ve ”öteki” ayrımı üzerinden şekillenmekte, çoğunluğun karakteristik özelliklerinden farklılaşan bireyler, bu farklılıkları nedeniyle hedef olmaktadır. Yabancı düşmanlığının temelinde bireysel (önyargı, korku, nefret, tehdit değerlendirmesi) ve yapısal (sosyal, kültürel, ekonomik koşullar) etkenler bulunmaktadır.

Ekonomik krizler ve istikrarsızlık dönemlerinde işsizliğin artması, satın alma gücünün azalması gibi nedenler, yabancı olarak algılanan azınlık ve göçmenlere karşı önyargıları artırmakta ve söz konusu gruplar, ekonomik sorunların kaynağı olarak gösterilmektedir.

Avrupa’da genel olarak popülist aşırı sağ partilerin güçlenmesi ve göç/göçmen karşıtlığını temel söylem olarak belirlemeleri, yabancı düşmanlığının geniş halk kitleleri nezdinde destek bulmasında etkili olmuştur. Ana akım partilerin de zaman zaman oy kaybı yaşamamak adına ırkçı söylemlere yönelebilmesi veya göçmenler lehine politika ve düzenlemeleri hayata geçirememeleri toplumsal barışa hizmet etmemiştir.

Toplumların korku ve kaygılarını güçsüz ve savunmasız durumdaki “ötekiler” üzerinden atmaya çalıştığı belirtilmektedir. Popülist partiler tarafından 'halk' olarak sunulan çoğunluğun dışındaki azınlık ve göçmenler hedef alınmakta, kaygılar onlara indirgenmekte ve öfke şiddetle dışa vurulmaktadır. Bu durum, bir yandan Avrupa’daki yabancı düşmanlığını derinleştirirken diğer yandan da azınlık durumundaki göçmenler ile çoğunluktaki yerli halklar arasında sağlıklı iletişim olanaklarına engel olmaktadır.

Göçmen karşıtlığı ve ayrımcılık, Almanya'nın yaşlanan nüfusu ve artan işgücü ihtiyacı gerçeğiyle uyuşmamaktadır. Kalifiye göçmenlerin Almanya'yı terk etmesinde yükselen İslamofobi ve yabancı düşmanlığının önemli sebepler arasında olduğu düşünülmektedir. Nitekim yasal çalışma iznine sahip olan özellikle AB’üyesi olmayan göçmenlerin yaklaşık üç yıl sonra Almanya dışında yaşamayı tercih ettiği araştırma sonuçlarına yansımıştır. Bu durum, Almanya’nın ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü ve sürdürülebilir kalkınma için sorun teşkil etmektedir.

Almanya'nın ve Avrupa ülkelerinin gelecekte daha fazla oranda çok dinli ve çok kültürlü toplumlarla aynı kaderi paylaşacağı göz önüne alındığında, ayrımcılığa karşı gerekli önlemleri alması ve nitelikli göçmenleri ülkesinde tutmayı başarması gerekmektedir. Ezcümle, AB ülkeleri ve Almanya’nın barındırdıkları özellikle AB üyesi ülkelerden olmayan göçmen gruplarıyla toplumsal bir uzlaşmaya gitme yükümlülükleri bulunmaktadır. Bugün siyasi krizler,

bölgesel savaşlar ve küreselleşmeyle artan göç hareketliliğini düzenlemek için dışsallaştırma ve güvenlikleştirme politikalarıyla başarılı bir sonuç elde edilemeyeceği öngörölmelidir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaplan-Yılmaz (2022) *Bir uluslararası siyaset meselesi olarak zorunlu göç ve mültecilik*. Başkan Burak,Editör& Kula Başkan Editör. Der. Uluslararası Göç ve Mültecilik. Siyasal Kitabevi, 2022 Ankara. (15-29)
- Chambers, Iain, *Göç, kültür, kimlik*, Çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, Ayrıntı yayınları, İstanbul, 1. Bs, 2005.
- Didem Danış-Verda İrtiş, Der. *Entegrasyonun ötesinde Türkiye'den Fransa'ya göç ve göçmenlik halleri*,İstanbul. (2008) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duszczyc Maciej,Editör& Pachocka Marta, Editör & Pszczółkowska Dominika (Der.) (2020). *Relations between immigration and integration policies in Europe*. New York.
- LafleurJ, Editör& F.- Stanek M. Editör Der. (2016). *South-north migration of EU citizens in times of crisis*. Springer.
- Perruchoud R.Editör & Redpath-Cross, J. Editör (2004) (Der.), *Uluslararası göç terimleri sözlüğü* (Uluslararası Göç Örgütü-IOM) İkinci Baskı 2013.

Sürelî Yayın,Tez ve Makaleler

- Aktaş M., (2016) *AB ülkelerinde İslamofobi ve terörizm*. Ombudsman Akademik Yıl 4 Sayı 7 Tarih:Temmuz-Aralık 2017 (S. 127-155).
- Aybek C.m. *Politics, Symbolics and Facts: Migration from Turkey to Germany*. Perceptions, Yaz 2012,Cilt XVII Sayı 2 (S. 37-59).
- Aydın A., (2017) *Avrupa Birliğinin uluslararası göç politikaları bağlamında Almanya ve Almanya'daki mülteciler* BELGİ, Sayı: 14 (Yaz 2017/II). (S.538-551)
- BAMF (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge). (2025)
- Berkar N. (2018). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Yabancı Düşmanlığı ve Avrupa Güvenliğine etkisi*. Bilge Strateji, Cilt 10, Sayı: 18 Bahar 2018.(S. 111-142).
- Büyük B., *Avrupa Birliği için bir güvenlik tehdidi olarak göç sorunu: tehdit algısı, önlemler ve sonuçları*.Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi 29.03.2023, Erişim: (https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70295/ab_icin_bir_guvenlik_tehdidi_olarak_goc_sorunu_tehdid_algisi_onlemler_ve_sonuc_lari).
- Demir N., (2022) , *Mülteci (Sığınmacı) kavramına düşünsel yaklaşım*. Yedi Aralık Sosyal

- Araştırmalar Dergisi (YASAD), 1(2)2022: (s.1-22)
- Duman, M.Z., *Küreselleşme, kimlik ve çokkültürlülük*. Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt :II. Sayı: 1 Nisan 2009
- Güleç,T.,(2015) *Avrupa Birliği'nin göç politikaları ve Türkiye'ye yansımaları*. Tesam Akademi Dergisi Temmuz 2015. (S.81-100).
- Ilgaz S. (2023). *Avrupa'da göçmen karşıtı tutum ve Islamofobi* (2023). Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi –May-2023 7(1). (S.140-166).
- İşçi,A. (2023) *Avrupa Birliği'nin güvenlikçi göç politikaları: sosyal politika açısından bir değerlendirme*. Tam Akademi Dergisi. Mayıs 2023 Sayı: 3 Cilt:2 (S.85-100).
- Kaya A. (2022), *Avrupa'da bir yönetsellik biçimi olarak islamofobizm*. Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi Cilt 30. Sayı: 1. 2022.
- Kaygusuz D. (2021), *Uluslararası ilişkilerde göç olgusu ve göçün güvenlikleştirilmesi*. Akademik Düşünce Dergisi, Sayı: 3, Bahar 2021. (S 60-76).
- Koçak O.- Gündüz R. Der. *Avrupa Birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içermelerine etkisi*. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:7 Sayı:12 (S. 66-91).
- Kurnaz,S. Çankaya. (2021) *Kimlik ve çokkültürlülük üzerine bir değerlendirme*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2021/3, Sayı: 41, (S. 32-54)
- Öztürk M. (2011) *Avrupa Birliği'nin göç politikaları: Almanya'daki Türk işçileri*. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Push B.-Splitt J. (2013) *Binding the Almancı to the Homeland Notes from Turkey*. Perceptions Sonbahar 2013 Cilt VIII, Sayı:3 (S. 129-166). Ankara
- Tanrikulu F. (2018) *.Yaşlanan Alman nüfusu ve artan göçmen ihtiyacı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi;yükselen ırkçılık,yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık*. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi 75 (S.93 -122). İstanbul
- Tepealtı,F. (2020),*Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi. İstanbul
- Topçu N. (2019). *Küreselleşme, uluslararası göç ve Avrupa Birliği göç politikaları*. Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi - Nosyon: International Journal of Society and Culture Studies 2019, 3, (S.50-65)
- Türkalp M.,(2023) *Güvenlikleştirme Aracı Olarak Göç Politikalarının Gelişimi ve Yükselen Aşırı Sağın Etkisi* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi. Konya.
- Yılmaz A. –Geylani D. (2022). *Islamophobia,Xenophobia and Racism*. Siyasal Bilgiler Dergisi VII/2 (S. 25-32). Ankara.

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa ülkeleri, emek yoğun nispeten az gelişmiş ülkeler bakımından daha iyi yaşam koşulları sağlayacağı inancıyla bir çekim merkezi olmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı Avrupa ülkeleri demografik yapının değişmesi nedeniyle göçü teşvik edici yasalar çıkarmış ve emek yoğun ülkelerle işgücü anlaşmaları imzalamıştır. 1990'lı yılların başlarında Yugoslavya'nın dağılması Avrupa'ya ilk kitlesel göç deneyimini yaşatmıştır. 21.yüzyılda itibaren ise Avrupa ülkeleri, bölgesel çatışmalardan kaçan sığınmacıların hedefi haline gelmiştir. Bölgesel savaşlardan yol açtığı sığınma talepleri karşısında Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ılımlı açıklamalarda bulunmalarına rağmen güvenlik tedbirlerini artırmıştır. AB, göçün uluslararası bir gündem haline gelmesi ve bir güvenlik tehdidi olarak algılanmaya başlanmasına rağmen örgüt bünyesinde ortak bir göçmen politikası belirleyememiş olup, konu ülkelerin kendi ulusal düzenlemeleriyle sonuçlandırılmıştır. Suriye iç savaşı ve ardından Rusya-Ukrayna savaşından kaynaklanan göçmen krizi coğrafi konumu nedeniyle ülkemizi de etkilemiştir. Yakın dönemde Avrupa Birliği ülkelerinin kitlesel sığınmacı taleplerini geri çevirmesi ve zaman zaman kuvvet kullanımına başvurması, insan hakları ihlallerinde bulunduğu gerekçesiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Kitlesel güç hareketlerinin AB sınırlarının dışında tutulmak arzusuyla hayata geçirilen hukuki düzenlemeler sorunun çözümü için yeterli olmamıştır. AB bünyesinde halihazırdaki göçmen gruplarının entegrasyonlarını kolaylaştırıcı sosyal ve ekonomik programlar geliştirilmesi ve düzensiz göç sorunun nedenlerinin kaldırılmasına yönelik işbirliği çalışmalarının gerçekleştirilmesi en uygun çözüm olarak görünmektedir.

Öte yandan, AB ülkelerinin demografik yapılarının, yaşlı nüfusun artması ve azalan büyüme hızı gibi olumsuzluklar yüzünden değişmesi nedeniyle önümüzdeki dönemde de göçmen istihdamına ihtiyaç duyacaklarını göstermektedir. Bu çalışma, AB ülkelerinde göçmenlerin siyasi ve sosyal haklarının tarihsel süreç içerisindeki gelişimini, Almanya özelinde, güncel siyasi gelişmelerin göçmen karşıtlığına olan etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

AB'nin göç politikasının güvenlik kaygılarıyla sınırların kontrolüne ağırlık verilmesi (dışsallaştırma), yurttaşlık haklarının verilmesi ile sosyal politikaların uygulanmasının zorlaşması, göçmenlerin varolan ekonomik, kültürel ve sosyal sorunların sorumlusu olarak

gösterilmeye başlanması, göçmen karşıtı tutumların artması doküman analizi yapılarak irdelenmiştir.

Batı Avrupa ülkelerinde tarihsel süreç içinde de genellikle karşılık bulduğu gözlemlenen göçmen karşıtlığı, aşırı sağ partilerin popülist yaklaşımlarıyla (seçim vaatlerinde dile getirilen göçmenlere verilen sosyal hakları geri alma ve sınırdışı işlemlerini kolaylaştırma v.b) oy potansiyellerini artırmaları, ülkelerdeki ana akım diğer siyasi partilerin de göçmenlere yönelik politikalarda olumlu adım atmalarına engel olmaktadır. Son dönemlerde, AB'nin göçmen politikalarının yeterli olmadığı, nitelikli genç göçmene ekonomik açıdan ihtiyacın sürececek olması, entegrasyonu kolaylaştıracak sosyal politikaların, bürokratik ve yasal düzenlemelerin iyileştirilmesine odaklanılmasını adeta zorunlu kılmaktadır. AB ülkelerinin refahının devamı için ihtiyaç duyduğu nitelikli genç göçmenler başarılı ve etkili insani politikalarıyla buldukları topluma katkı sağlayacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Göç, Almanya'daki Türk Kökenli Göçmenler, Göçmen Karşıtlığı

ABSTRACT

This study examines the evolution of the European Union's (EU) migration policies, increasingly characterized by a security-oriented approach, and the corresponding rise in anti-immigrant attitudes, specifically focusing on the Federal Republic of Germany. Historically, post-WWII Europe attracted immigrants for employment, leading to initial mass migrations in the 1990s with Yugoslavia's dissolution, and subsequently, a surge of asylum seekers in the 21st century due to regional conflicts like the Syrian civil war and the Russian-Ukrainian war. Despite humanitarian rhetoric, the EU has prioritized security measures, failing to establish a unified migration policy, thus burdening national regulations. This has led to criticisms of human rights violations as EU states employ force to deter asylum seekers, often pushing migration issues beyond their borders.

The research, employing a qualitative method with document analysis investigates the difficulty in developing legal rights and social policies for immigrants amidst this security focus. It highlights that the increasing anti-immigrant attitudes and racist attacks cannot be solely attributed to irregular migration or current political developments. The rise of far-right parties with populist agendas—advocating for the revocation of immigrant social rights and expedited deportations—significantly influences mainstream political parties, hindering progressive immigration policies. The study questions the adequacy of current EU common immigration policies, arguing that a more humanitarian approach is crucial. It concludes that focusing on social programs to facilitate integration and identifying the root causes of migration, alongside recognizing the ongoing need for qualified young immigrants to sustain EU prosperity, will be essential for successful integration and societal contribution.

Key Words: European Union, Immigration, Turkish Origin Immigrants in Germany, Anti-Immigrant Sentiment (Xenophobia)